

UOT 7:002.6

Ahmet Aytaç

PhD (Art Study), Assistant Professor

Aydın Adnan Menderes University

(Türkiye)

cicimsumak@gmail.com

CUMHURBAŞKANLIĞI OSMANLI ARŞİVİ'NDE RESSAMLARA VERİLEN MADALYALARLA ALAKALI BAZI BELGELER

Özet. Arxiv sənədləri millətlərin həyatında mühümdür. Sənədlərin bütün növləri hər iki dövlətin daxili qaydası və xarici dünyası arxivlərdədir. Osmanlı İmperiyası 600-illik həyatında milyonlarla arxiv sənədlərinin dövlətidir.

Mərasim mağarasındakı divar üstü rəsmlər və petroqliflərdən başlayaraq, boyakarlıq dünyada daima meydana çıxan istiqamətlər üzrə inkişaf edir. Boyakarlıq Osmanlı İmperiyasının son dövrlərində qarışma təmayülləri ilə əlaqədar diqqəti cəlb etməyə başlamışdır.

Hərbi məktəblərdə sərbəst məşğələlər müasir rəsm dərsləri ilə əvəz olunur. Osmanlı dövründə bəzi rəssamlar və incəsənət üzrə müəllimlər müvəffəq olurlar. Bu insanlar medallarla mükafatlandırılırlar. Məqalədə bu məsələlərlə bağlı olan bəzi sənədlər müəllifin diqqət mərkəzində olmuşdur.

Anahtar kelimələr: arxiv, sənət, rəssamlıq, medal, məktəb.

Giriş. Milletlərin maddi və mənəvi kultür mirasları ilə alakalı hər türlü belgenin muhafaza edildiyi yer olan arxivlər önemlidir. Arxivlərin dövlətin iç işleyişi və digər dövlətlərlə münasibətləri haqqında hər türlü bilgi haqqında ən doğru kaynak olma özelliği de vardır.

Osmanlı İmparatorluğu yaklaşık 600 yıl süren devamlılığında birkaç başkent değiştirmiş ve türlü meselelerle karşılaşmıştır. Bunca uzun zaman diliminde dövlətin işleyişi ilə alakalı zengin bir arxiv de oluşturmuştur. Osmanlı Devleti'nin kültürel ve medeni meseleleri, folklor ve sanatı hep arxivlerle ispat olmaktadır. Sosyal hayat, ekonomik gelişmeler, demografik durumu, mimari yapısı vd konularda yine arxiv belgeleri ile net bir şekilde aydınlanmaktadır.

Hazine-i Evrak teriminden de anlaşılacağı üzere Osmanlı Arşivleri haki-katen bir hazine kıymeti taşımaktadır. 130 Milyondan fazla evrak barındıran arşivin önemi belge sayısı ile de önemini kendiliğinden ortaya koymaktadır.

Osmanlı sanat algısı 600 yıl boyunca zaman zaman değişiklikler yaşamıştır. Geleneksel Türk sanatları gelişme dönemi ile beraber zirve yapmıştır. XIV. Yüzyıldan itibaren İmparatorluğa evrilen Osmanlıda el yazması kitapları resimle süsleme yani minyatür iyice gelişmiştir. Saray Nakkaşhanesi bu anlamda bir çok nakkaşı, müsaviri barındırmıştır. Buna karşılık Osmanlı son dönemlerinde batı sanatı etkisi de hissedilmeye başlanmıştır. Özellikle resim alanına olan ilgi asker ressamı ve diğer gelişmeler bilinmektedir. Bu anlamda resim son yüzelli yıldır Türk sanat hayatında oldukça önem kazanmıştır.

Petrogliflerden günümüze uzanan resim tarih boyunca çok farklı mecralardan geçerek gelişimine devam etmiştir. Çeşitli sanat akımları sürekli var olmuştur. Halende yeni akımlar ve arayışlarla yoluna devam etmektedir.

En erken devirlerden itibaren görülen tasvirler, kaya resimleri (petroglifler), kayaların ve mağara duvarların yüzeyleri üzerine yapılmış olarak karşımıza çıkar. Bunlardan bazıları boya ile yapılmış, bazıları da kazıma ve çizilerek meydana getirilmiştir. Kaya resimleri, Orta ve İç Asya'da M. Ö. binli yıllardan, M.S.14. ve 15. yüzyıllara kadar çok çeşitli konuları kapsar [1, s. 25]. Rönesans ile yeni bir başlangıç yapan batı resim sanatı hız kesmeden günümüze kadar da gelişimini sürdürmüştür.

Osmanlı son dönemlerinde de Türk resim sanatında çağdaş sanatın oluşumunu sağlayan ressamı batıdan öğrendikleri, uyguladıkları ve yurda taşıdıkları çeşitli sanat akımları ve teknikleri ile bu oluşumu gerçekleştirmişlerdir [2, s. 16].

Türkiye’de batılı tarzda ilk resim denemeleri, askeri eğitim programının içerisinde yer almıştır. Mühendishane-i Berri-i Hümayun ile Mekteb-i Harbiye gibi mühendislik ve askerlik okullarında gerçekleştirilmiştir. Mühendishaneden yetişen ilk önemli ressam olarak Kolağası Yusuf Bey gösterilir [3, s. 28-29]. Başlangıçta harita çizimi, teknik resim gibi derslerle vardır. Ancak bununla kalmayıp serbest resim alanına bir ilgi başlamıştır. Batıdan öğretmenler gelmiştir. Hatta resim eğitimi için Avrupa’ya öğrenciler gönderilir. Resim sergileri başlar. Batı normlarında eğitim veren özel okullar açılmaya başlar. Bu okullarda da resim dersleri önem kazanır. Osman Hamdi Bey’in Sanayi-i Nefise Mektebi müdürlüğüne getirilmesi ile resim eğitimi devam eder.

CUMHURBAŞKANLIĞI OSMANLI ARŞİVİ

Fotoğraf 1. Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi, Kağıthane-İstanbul.

Devlet ve toplum hafızasını barındıran arşiv belgelerini arşivcilik standartları ve gelişen teknolojiler çerçevesinde tespit etmek, derlemek, korumak ve araştırmaya açmak suretiyle kamuoyuna güvenilir, kaliteli ve hızlı erişilebilen arşiv hizmetlerini sunmak ve kamu belge yönetimini etkinleştirmek [5] gibi bir misyonu olan Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri günümüzde İstanbul Kağıthane’de hizmet vermektedir.

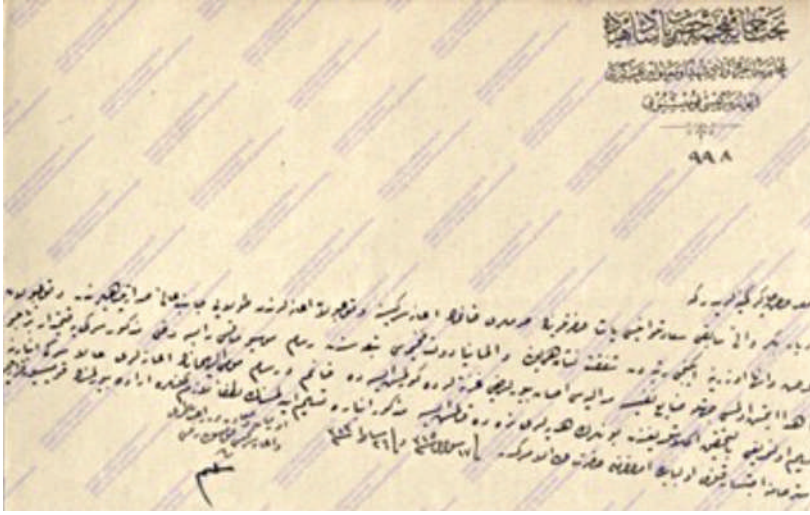
Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi’nde dokümanlarla ilgili belgelerin tamamı Arap harfleriyle yazılmış ve Osmanlı Türkçesidir [4, s. 2].

Osmanlı Devleti’nden kalan arşiv belgeleri Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi Bölümü’nde muhafaza edilmektedir.

RESSAMLARIN MADALYA İLE TALTİFİNE DAİR BAZI BELGELER

Birinci Belge:

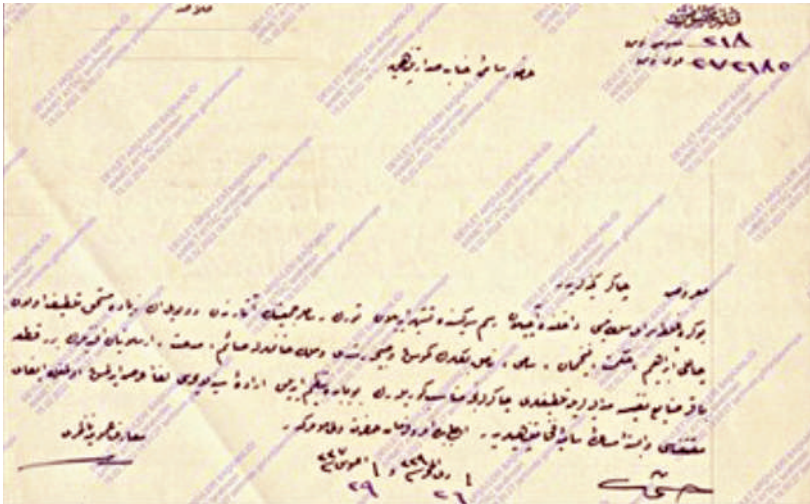
Bâb-ı Âlî Evrak Odası, 1094 dosya, 82045 gömlek numaralı, 26.10.1315 tarihli belgede “Diyabekir Vali-i sabıkı Enis Paşa’nın haremi hanım ile Almanyalı ressam Mösyö Makis Rays’ın iane sergisine eşya ve resim hediye ettikleri ve ressamın madalya ile taltif edildiği” hakkında bilgilerden bahsedilmektedir.

Fotoğraf 3. 4691 Dosya numaralı belge.

İkinci Belge:

Bâb-ı Âlî Evrak Odası, 4691 dosya, 351785 gömlek numaralı, 21.12.1339 tarihli belgede “Türk Ressamlar Cemiyeti’nin 1337 senesi resim sergisine teşhir olunan eserlerinden dolayı bazı ressamların madalya ile taltifleri”nden bahsedilmektedir.

Fotoğraf 4. 340 Dosya numaralı belge.

Üçüncü Belge:

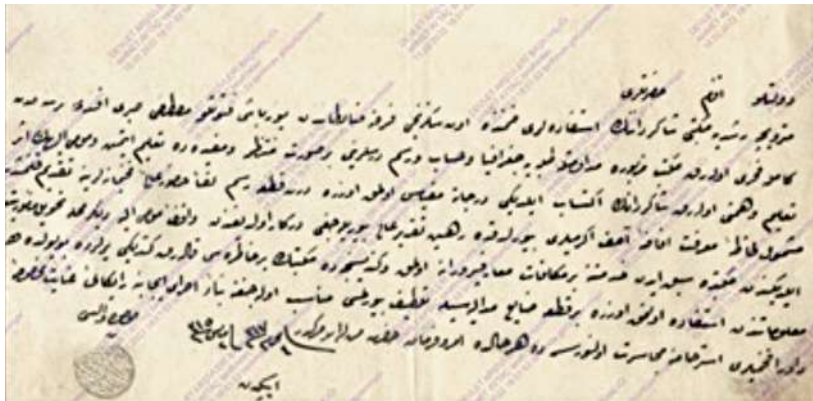
Maarif Nezareti Mektubî Kalemi Evrakı, 340 dosya, 10 gömlek numaralı, 12.05.1314 tarixli belgede “Sanayi madalyası ile taltifi istenen Konya İdadisi Resim muallimi Atıf Efendi’nin tercüme-i hal varakasının gönderilmesi” istenmektedir.

Fotoğraf 5. 454 Dosya numaralı belge.

Dördüncü Belge:

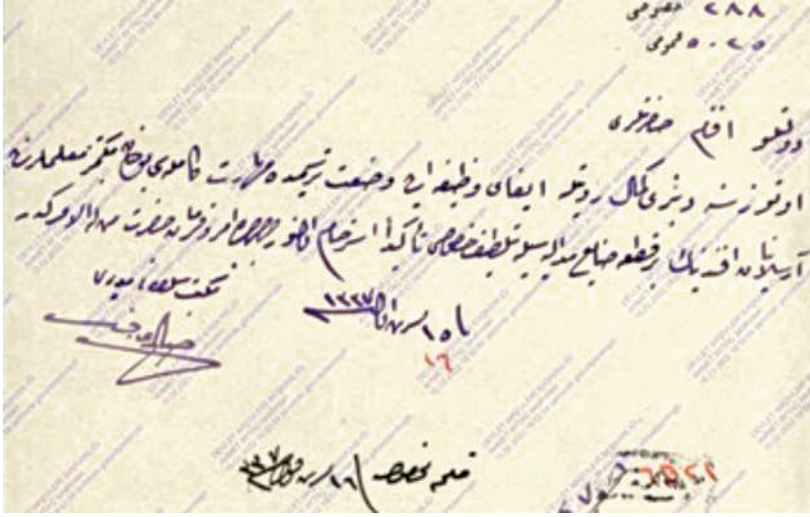
Maarif Nezareti Mektubî Kalemi Evrakı, 454 dosya, 24 gömlek numaralı, 18.02.1317 tarixli belgede “Mitroviçe Rüşdiyesi coğrafya, hesap ve resim muallimi Yüzbaşı Mustafa Hayri Efendi’ye ihsan edilen Sanayi madalyasının Kosova Vilayeti’ne gönderildiği” yazmaktadır.

Fotoğraf 6. 802 Dosya numaralı belge.

Beşinci Belge:

Maarif Nezareti Mektubî Kalemi Evrakı, 802 dosya, 4 gömlek numaralı, 27.06.1322 tarihli belgede “Bursa Mekteb-i İdadi-i Mülkisi Resim mallimleri Kolağası Nafiz ve Yüzbaşı Sermet efendilerin vazifelerini güzelce yapmaları dolayısıyla Sanayi Madalyasıyla mükafatlandırılması” gerektiğinden bahsedilmektedir.

Fotoğraf 7. 1243 Dosya numaralı belge.

Altıncı Belge:

Maarif Nezareti Mektubî Kalemi Evrakı, 1243 dosya, 48 gömlek numaralı, 14.02.1340 tarihli belgede “Galatasaray Sultanisi Resim Muallimi Arslanyan Efendi’nin sanayi Madalyasıyla taltifi” yazmaktadır.

Sonuç. Osmanlı Arşivleri barındırdıkları yüklü miktardaki arşiv evrakları ile önemlidir. Devlete ait her türlü yazışmanın kayıtları o dönemin gerçeklerinin net olarak ortaya konmasında rol oynamaktadır.

Osmanlı döneminde resim yasağı” varmış gibi yanlış bir algıyı da adeta düzelterken bazı arşiv belgelerinden anlaşılmaktadır ki dönemin kimi yerli ya da yabancı ressamı hatta resim öğretmenleri bizzat devlet eliyle de taltif edilmişlerdir.

Almanyalı ressam Mösyö Makis Rays’a, Türk Ressamlar Cemiyeti’nin üyesi olan kimi ressamı ve hatta Rüştîye-İdadi gibi okulların resim

öğretmenlerine zaman zaman başarılarından dolayı devlet tarafından kimi madalyalarla ödüllendirildikleri belgelerden anlaşılmaktadır.

Türk resminin, Osmanlı Devleti'nin batıya yönelmesi ile bir ivme kazandığı gerçektir.

Özellikle Osmanlı Devleti'nin son dönemlerde resim sanatına uzak kalmadığı hatta yurt dışına eğitim alması için öğrenciler gönderdiği, kendi topraklarında resimle alakalı STK'ları desteklediği ve bireysel anlamda da ressamı zaman zaman madalya ile taltif ettiği görülmektedir.

KAYNAKÇA:

1. ESİN, Emel, Türk Kozmolojisine Giriş, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2001.
2. ERSOY, Ayla, Günümüz Türk Resim Sanatı (1950'den 2000'e), Bilim Sanat Galerisi, İstanbul 1998.
3. CEZAR, Mustafa, Sanatta Batıya Açılış ve Osman Hamdi, (2. Baskı), E.K.A. Eğitim Vakfı Yayınları, İstanbul 1995.
4. AYTAÇ, Ahmet ve ark. "Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde Balkanlara Ait Bazı Doküman Belgeleri", Samsun Mübadele ve Balkan Türk Kültürü Araştırmaları Derneği II. Mübadele ve Balkan Türk Kültürü Araştırmaları Kongresi Bildirileri, Samsun, 20-22 Konya, Kasım 2008, s. 1-9.
5. <https://www.devletarsivleri.gov.tr/Sayfalar/Sayfa.aspx?icerik=7&h=7063361CBAAC3C421E5402D9EED43F9CEE1A60EAAC5D7F217A7EB3D3F589CC15.22.03.2022.00.2>.

Ahmet Aytach (Turkey)

SOME INFORMATION ABOUT REGARDING MEDALS OF PAINTERS, AVAILABLE IN OTTOMAN STATE ARCHIVE

Archive records are important in the life of nations. All kinds of documents related to both the internal order of the state and the outside world are in the archives. The Ottoman Empire is a state that has left millions of archival documents in its 600-year life.

Since the ritual cave wall paintings and petroglyphs, painting continues its development in the world with constantly emerging trends. Painting started to attract attention with the westernization movements in the last periods of the Ottoman Empire.

The education that started for vocational purposes in military schools turned into contemporary painting lessons over time. During the Ottoman

period, some painters and art teachers in schools were found successful by the state. These people have been awarded with medals.

In this paper, some documents in the archive will be focused on.

Key words: archive, art, painting, medal, school.

Ахмет Айтач (Турция)

НЕКОТОРЫЕ СВЕДЕНИЯ О НАГРАДНЫХ МЕДАЛЯХ ХУДОЖНИКОВ, ИМЕЮЩИЕСЯ В ОСМАНСКОМ ГОСУДАРСТВЕННОМ АРХИВЕ

Архивные документы очень важны в жизни народов. В архивах хранятся все виды документов, связанные как с внутренним устройством государств, так и относящиеся к внешнему миру. Османская империя за свою 600-летнюю историю стала государством с миллионами архивных документов.

Начиная с живописи и петроглифов, изображенных на стенах ритуальной пещеры, живопись продолжает свое развитие в мире на основе постоянных трендов. В поздние периоды Османской империи живопись начинает привлекать к себе внимание в связи с продвижением вестернизации.

В военных школах свободные занятия заменяются уроками современной живописи. Некоторые художники и преподаватели искусства в Османский период достигают успеха, признанного государством. Они награждаются медалями. В статье в центр внимания автора попали некоторые документы, связанные с этими вопросами.

Ключевые слова: архив, искусство, живопись, медаль, школа.